

Олег Пилипович ПЕТРИЧЕНКО,

аспірант кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-6762-3075>

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОКРЕМОГО РОЗДІЛУ «ТЕРОРИСТИЧНІ ЗЛОЧИНИ» В КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Тероризм у всіх його формах і проявах являє собою одну з найсерйозніших загроз миру і безпеки і будь-які акти тероризму є злочинними і такими, що не мають виправдання діями, незалежно від їх мотивації, коли б і ким би вони не здійснювалися, тому і далі необхідно сприяти підвищенню ефективності спільних зусиль по боротьбі з цим злом на глобальному рівні [1].

З початком агресії з боку Російської Федерації проблема тероризму набула в Україні особливої актуальності. У 2014 р. Україна у рейтингу терористичної загрози (з початком російської агресії) перемістилася з 51-го на 12-те місце, а в 2017 р. Україна посіла перше місце серед європейських країн і 17 місце серед 163 країн світу [2, с. 12].

В Преамбулі Конституції України вже закріплено підтвердження європейської ідентичності Українського народу, незворотність європейського та євроатлантичного курсу.

Україна, як член Ради Європи, ратифікувавши Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму (2005 р.), Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму (2002 р.), Резолюцію Ради Безпеки ООН № 1373 про боротьбу з тероризмом (2001 р.), Міжнародну конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму, Декларацію про заходи по ліквідації міжнародного тероризму (1994 р.) та ін., має обов'язок гармонізувати кримінальне законодавство у сфері протидії тероризму з відповідними положеннями міжнародно-правових документів.

Так, з метою імплементації Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму від 16.05.2005 року [3], Законом України від 21.09.2006 № 170-V були внесені зміни і доповнення до Кримінального кодексу України, згідно з якими частини 4 і 5 ст. 258 (Терористичний акт) було виключено та доповнено КК України ст. 258-1 (Втягнення у вчинення терористичного акту), 258-2 (Публічні заклики до вчинення терористичного акту), 258-3 (Створення терористичної групи чи терористичної організації), 258-4 (Сприяння вчиненню терористичного акту).

Положення Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму, вчинену 16 травня 2005 року і ратифіковану Законом України № 2698-VI від 17.11.2010 було імplementовано у статтю 258-5 КК України «Фінансування тероризму».

28 жовтня 2018 року від імені України був підписаний Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму (далі – Протокол) [4].

Даним міжнародним нормативно-правовим актом передбачається доповнення Конвенції положеннями стосовно криміналізації діянь за «Участь у терористичній організації або групі» (ст. 2), «проходження навчання тероризму» (ст. 3), «Виїзд за кордон з терористичною метою» (ст. 4), «Фінансування виїзду за кордон з терористичною метою» (ст. 5), «Організація чи сприяння іншим способом виїзду за кордон з метою терористичної діяльності» (ст. 6). І хоча вказаний міжнародний нормативно-правовий акт ще не ратифіковано, але на розгляд до Верховної Ради України вже поданий проект Закону № 2179 від 25.09.2019 яким запропоновано доповнити Кримінальний кодекс України ст. 258-6 (Проходження навчання тероризму) і ст. 258-7 (Виїзд з України та в'їзд в Україну з терористичною метою).

Отже в розділі IX «Злочини проти громадської безпеки» з'явилося шість статей і планується додати ще дві статті, які встановлюють кримінальну відповідальність за злочини, пов'язані з тероризмом.

В той же час досконале ознайомлення з цими законодавчими новелами та аналіз публікацій ряду науковців, зокрема В. Ф. Антипенка, В. І. Борисова, В. О. Глушкова, В. С. Зеленецького, В. П. Ємельянова, А. Е. Ізетова, В. В. Крутова, В. Н. Кубальського, В. Я. Настюка, М. В. Семикіна, В. П. Тихого, О. В. Шамари, О. В. Дякіна вказує на те, що вони не відповідають повною мірою рекомендаціям вищенаведених міжнародно-правових актів, породжують протиріччя та неузгодженості як між собою, так і з іншими кримінально-правовими нормами. Це потребує додаткових наукових досліджень з метою досягнення узгодженості кримінально-правових норм, спрямованих на протидію терористичним злочинам [5, с. 91].

Так, з аналізу вже вказаних чинних статей КК України можна дійти до висновку, що ст. 258-1–258-5 КК України, враховуючи використання у них терміну «терористичний акт», фактично «обслуговують» базовий склад злочину, передбачений ст. 258 КК України [6, с. 62].

Звертаємо увагу, що в Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 року вживається поняття «терористичні злочини». Отже, в статтях КК України, які встановлюють відповідальність за ті чи інші форми терористичних злочинів (статті 258-1–258-5 КК України), вважаємо за доцільне термін «терористичний акт» змінити на термін «терористичний злочин», оскільки чина редакція вказаних статей не відповідає термінології Конвенції, а також створює додаткові проблеми у кваліфікації тих злочинів цієї категорії [6, с. 38].

Крім того, потребує вдосконалення кримінально-правова складова антитерористичного законодавства з метою досягнення відповідності між ознаками складів злочинів та притаманними терористичним злочинам властивостями, бо ознаки складів злочинів мають більш чітко і повно відбивати сутнісні риси терористичних діянь як явищ реальної дійсності.

Такі злочини, як передбачений ст. 258 КК України терористичний акт, а також інші злочини терористичної спрямованості, – це складні, багатооб'єктні та полінаслідкові злочини. які також складаються з основної та допоміжної дії, що знаходяться між собою у співвідношенні координації, де одна дія (спрямоване на залякування населення насильство або погроза таким) є допоміжною дією, яка повинна забезпечити здійснення основної дії – спонукання адресатів впливу до прийняття вигідних для терористів рішень [7, с. 364].

Що стосується об'єктів злочинів терористичної спрямованості, то фактично об'єктом допоміжної дії є громадська безпека, а основним об'єктом виступають різноманітні явища реальної дійсності, в недоторканості яких зацікавлені адресати впливу. Зокрема, основним же об'єктом у тероризмі є національні та наднаціональні інститути (в їх різноманітних варіантах), посягаючи на які через дію на безпосередній об'єкт винні особи досягають або прагнуть досягнути головної мети порушення їх недоторканості.

Отже фактично основний і додатковий об'єкти терористичного акту та ознаки цих об'єктів, що містяться у відповідному складі злочину, будуть співпадати тільки у тому випадку, якщо буде передбачений в Особливій частині КК окремих розділ, що містить склади терористичних злочинів.

Висновок. З урахуванням викладеного здається доцільним склади терористичних злочинів, що містяться у статтях 258–258-5 КК України, а також і нові склади злочинів, які законодавцем планується передбачити у статтях 258-6 та 258-7 виключити з розділу IX «Злочини проти громадської безпеки» і передбачити всі склади терористичних злочинів в новому окремому розділі XXI «Терористичні злочини». Хоча запропонована назва нового розділу дещо нетрадиційна для чинного КК України, оскільки не починається зі слів «Злочини проти ...» чи «Злочини у сфері ...», однак це не суперечить ані історичній традиції, бо в українських Кодексах 1922, 1927, 1960 років мали місце глави з такими назвами, як «Державні злочини», «Господарські злочини», «Службові злочини», «Військові злочини» тощо, ані чинному КК, бо у назві розділу XIX Особливої частини КК в дужках вказано «Військові злочини». Тому і назва запропонованого розділу XXI «Терористичні злочини» також має право на існування [6, с. 69].

Причому слід наголосити, що вказану ідею можна було б реалізувати, з огляду на те, що наразі в Комісії з питань правової реформи при Президенті України активно розробляють проєкт нового Кримінального кодексу України [8].

З огляду на зазначене, вважаємо, що вказані удосконалення до Кримінального Кодексу України призведуть не лише до узгодження з міжнародно-правовими стандартами, а також сприятимуть подоланню проблем і протиріч в антитерористичному законодавстві взагалі і у кримінальному зокрема.

Список бібліографічних посилань

1. Резолюція 2178 (2014), прийнята Советом Безопасности Организации Объединенных Наций на его 7272-м заседании 24 сентября 2014 года // ИАК Консультант. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=09GNL4A131> (дата звернення: 18.10.2019).
2. Концепція боротьби з тероризмом в Україні: затв. указом Президента України від 05.03.2019 № 53/2019 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019> (дата звернення: 09.08.2019).
3. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16.05.2019 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712 (дата звернення: 01.08.2019).
4. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму: проєкт Закону України від 15.04.2019 № 0221 // БД «Законопроекти» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65819 (дата звернення: 01.08.2019).
5. Евдокимов В. М. Кримінально-правова протидія терористичним злочинам. *Європейські перспективи*. 2014. № 4. С. 91–96.
6. Смелянов В. П. Антитерористичне законодавство: поняття, система, шляхи вдосконалення: монографія. Харків: Право, 2016. 88 с.
7. Дячкін О. П., Черномазова М. О. Про деякі проблемні питання кримінально-правової характеристики злочинів терористичної спрямованості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 362–366.
8. Українцям готують новий Кримінальний кодекс. // Ліра: Закон: правовий портал. 25.09.2019. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/189619_ukrantsyam-gotyut-noviy-kriminalniy-kodeks (дата звернення: 31.10.2019).

Одержано 05.11.2019

УДК 343.98

Ірина Анатоліївна ПЕТРОВА,

доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник Харківського науково-дослідного
інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИСНОВКІВ ЕКСПЕРТА

Враховуючи особливості об'єктів дослідження та результатів експертного дослідження можна виділити різні види висновків. В юридичній літературі питання класифікації висновків експерта було розглянуто з різних сторін. Необхідно зауважити, що одну з найбільш повних класифікацій висновків надав Ю. К. Орлов, який виділяв такі види висновків.